

Interkulturel medicin i Bolivia

Erik Jørs, læge, lektor og forsker OUH og SDU, erik.dialogos@gmail.com

Min baggrund

- Bolivia 1985
- Uganda 2007
- Filippinerne 2010
- Nepal 2012

Miljø- og sundhedsprojekter, brobygning mellem traditionel og vestlig medicin, forebyggelse af pesticidforurening og forgiftninger, forebyggelse af kviksølvforurening og forgiftninger, affaldshåndtering

Dialogos

नेपाल जनस्वास्थ्य प्रतिष्ठान
Nepal Public Health Foundation

Ensuring Health as Right and Responsibility of Nepali People.

OUH

UNACOH

"Health for All & By All"

BANTOXICS

SDU

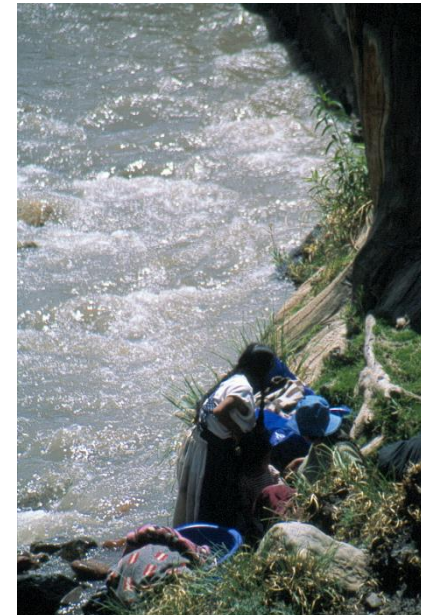
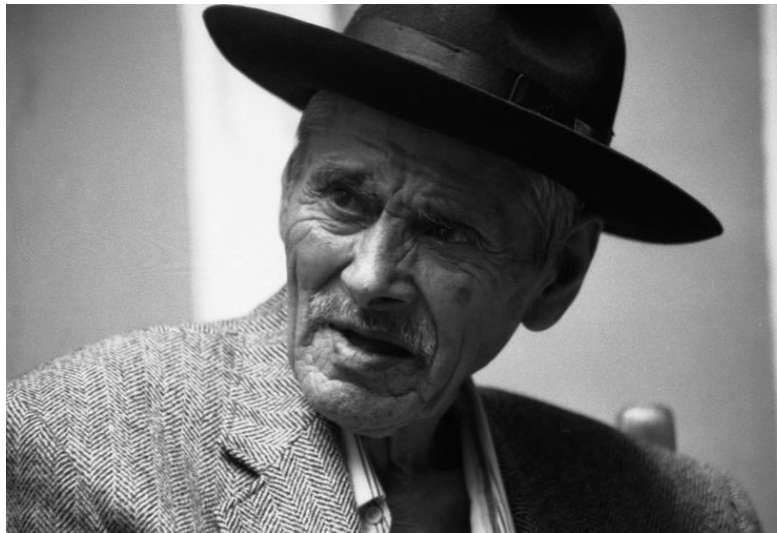
el desarrollo desde las bases

PLAGBOL
Salud, Agricultura y Medio Ambiente

Møde med traditionel medicin

- Studie af befolkningens brug af traditionel medicin 1985
- Andesbjergene, Pampas del Tigre 1986 uddannelse af barfodslæger bla. i diarresygdomme behandling
- 2008 møde med traditionelle healere i Uganda, viste film fra Bolivia, hvor ritualer mindede om hinanden

Yampiri, curandero, partero, kallawaya

<https://dialogos.dk/>

Diálogos

- <https://www.prodeco.org.bo/>

Brobygning mellem traditionel og vestlig medicin

- <https://www.prodeco.org.bo/home.php?pd=historia#>

Traditionel medicin versus moderne medicin

- Holistisk versus biomedicinsk i sygdomsforståelse og behandling, forsøger genskabe en balance i kroppen og tager mange faktorer i betragtning
- Kulde-varme, magi og ritualer, planter (kolde/varme), føde (koldt varmt), susto/chok, mantial m.fl
- No cure no pay – kan betales med æg, kyllinger, korn etc. Mens vestlig medicin altid afregnes i cash og uanset helbredelse
- Studeres i praksis/går i arv – studeres på universitetet

Herbal Medicine

- Muña (for digestion)
- Coca leaves (altitude sickness, fatigue)
- Chachacoma (respiratory issues)
- Uña de gato (Cat's Claw) (anti-inflammatory, immune support)
- Herbs are used in teas, baths or poultices.

- Rituals & Offerings (Despachos)

Ceremonial offerings to Pachamama and Apus to restore balance and ask for healing.

Made with flowers, grains, candy, coca, and symbolic items.

- Energetic Cleansing (Limpias)

Use of eggs, smoke, plants, or sacred water to remove negative energy or illness.

- Healing with Music and Prayer

Chanting, drumming, or playing flutes for emotional and spiritual healing.

Examples of Hot and Cold Classifications

Category	Hot Items	Cold Items
Foods	Chili peppers, fried foods, coffee, alcohol, garlic	Dairy, cucumbers, most fruits, water, rice
Illnesses	Fever, infections, rash	Colds, cramps, anemia, depression
Treatments	Heating pads, spicy teas, cold herb tea/infusion, sun exposure	Cool baths, herbal infusions, cooling teas

Examples from Real Life

- Andean/Latin American cultures:
 - After childbirth (a “cold” state), mothers are often fed “hot” foods like soups or teas to restore balance.
 - If someone has a fever (a “hot” illness), they might be given a “cold” food or herbal tea to cool them down.
 - Coca leaves (considered “hot”) might be used to balance “cold” illnesses like fatigue or digestive problems at high altitudes, (film Jallqa).
- Den gravide i Urriolagoitia

Europæisk historisk sygdomsforståelse humoralpatologi

I den klassiske europæiske medicin, der stammer fra oldgræske tænkere som **Hippokrates** og **Galen**, blev kroppens sundhed forklaret ud fra **de fire legemsvæsker** (*humores*):

- **Blod** – varm og fugtig, **Slim (phlegma)** – kold og fugtig, **Gul galde** – varm og tør, **Sort galde** – kold og tør
- Hver af disse væsker havde tilknyttede kvaliteter (varme/kulde og fugt/tørhed), og man mente, at sundhed var resultatet af balance mellem disse. Sygdom opstod, når der var ubalance – f.eks. for meget kulde eller varme i kroppen.
- **Kulde og varme som sygdomsforklaring**
- Man kunne blive "*ramt af kulde*" eller "*have for meget varme i kroppen*", hvilket blev set som årsag til forskellige lidelser:
- **Kulde** kunne give sygdomme som leddegigt, forkølelse, træthed, depression – ofte forbundet med passivitet og langsomhed.
- **Varme** kunne give feber, betændelsestilstande, vrede, hudsygdomme – forbundet med aktivitet og overophedning.

Behandlingen gik ud på at *genoprette balancen* gennem kosten, urtebehandlinger, åreladning, og ændringer i livsstil. For eksempel kunne en patient med "for meget varme" få kolde og fugtige fødevarer for at balancere.

What Is "Manantial" - a spirit in the water?

- Healing practices involving natural water sources (springs, rivers, waterfalls) to remove negative energy, fear, or illness. Often done at dawn using herbs, flowers, and manantial water.
- Spiritual cleansing and energy balancing using sacred waters.
- A symbol of life, purification, fertility, and connection to Pachamama (Mother Earth).
- Healing Waters (Aguas curativas) some springs are considered medicinal, believed to cure ailments like skin diseases, arthritis, or digestive issues.

Typical ritual

- Healer collects fresh spring water at dawn.
- Adds flowers, herbs, and maybe a few drops of alcohol (as an offering).
- The person being healed is gently bathed or splashed, while prayers are spoken.
- The water absorbs negativity and illness, which is then returned to the earth.

Hellig kilder

- Troen bag helligkilder er troen på, at vand – som livets element – kan bære åndelig, helbredende og magisk kraft, især når det udspringer fra steder, man oplever som hellige.
- Førhen var det naturens ånder, senere Guds helgener, der "boede" der – men i begge tilfælde med samme formål: at søge hjælp, helbredelse og kontakt med noget større end én selv.
- Man kunne også ofre til kilderne
- Dåben og velsignelser med vand
- Nogle kilder blev anset for farlige, hvis man ikke respekterede dem.

Andinsk "Susto" (skræk/chok)

- **Forståelse:** Susto betyder direkte oversat "chok" eller "frygt". Det beskrives som en tilstand, hvor sjælen "forlader kroppen" pga. et skræmmende eller traumatisk oplevelse (uheld, død, vold osv.).
- **Symptomer:** Træthed, nedtrykthed, søvnløshed, angst, vægttab, uvilje mod mad – ofte uden fysisk forklaring.
- **Behandling:** Sjælehentning ("llamada del alma") – ofte udført af en *curandero/a* (traditionel healer) med bønner, røgelse, ritualer og urtemedicin.

Afrikanske healingssystemer

- **Forståelse:** Chok forbindes ofte med en spirituel ubalance eller kontakt med ånder. Det kan være tegn på brud med forfædre eller brud på sociale/naturlige regler.
- **Symptomer:** Trance, besvimelse, psykisk uro, social tilbagetrækning.
- **Behandling:** Rituelle ceremonier, dans, trommespil, fællesskabsheling, ofringer.

Europæisk kulturmedicinsk chokforståelse

- Chok kunne splitte sjæl og krop → behandling handlede om at *genforene dem*.
- Brug af ritualer, urter, ord og tro →
 - Brug af lægekoner og klokkemænd.
 - Urter (som baldrian, kamille, johannesurt).
 - "Læsning" – det vil sige religiøse eller magiske formularer, som blev hvisket eller reciteret.
 - Ritualer, hvor man prøvede at "hente sjælen tilbage" – fx ved at kalde den ved navn, føre personen til det sted, hvor chokket skete, eller give varme omslag.
 - Beskyttelse mod ånder og onde kræfter (f.eks. med kors, sølv, hellig vand eller relikvier). både som lindring og beskyttelse.
- Præster kan udføre **eksorcismer eller bønner** mod "sjælelig uro".
- I dag vinterbadning/sauna

Reading (Hojas de Coca)

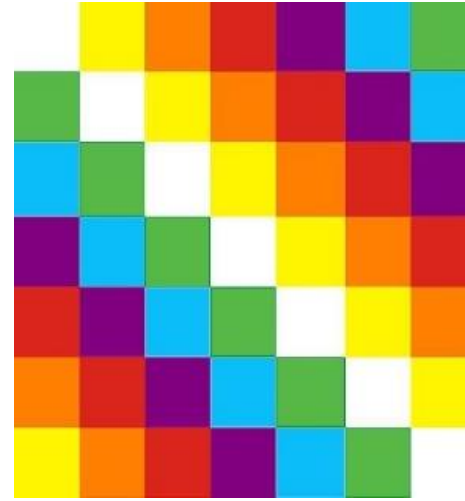
A form of divination to diagnose illness or spiritual imbalance.

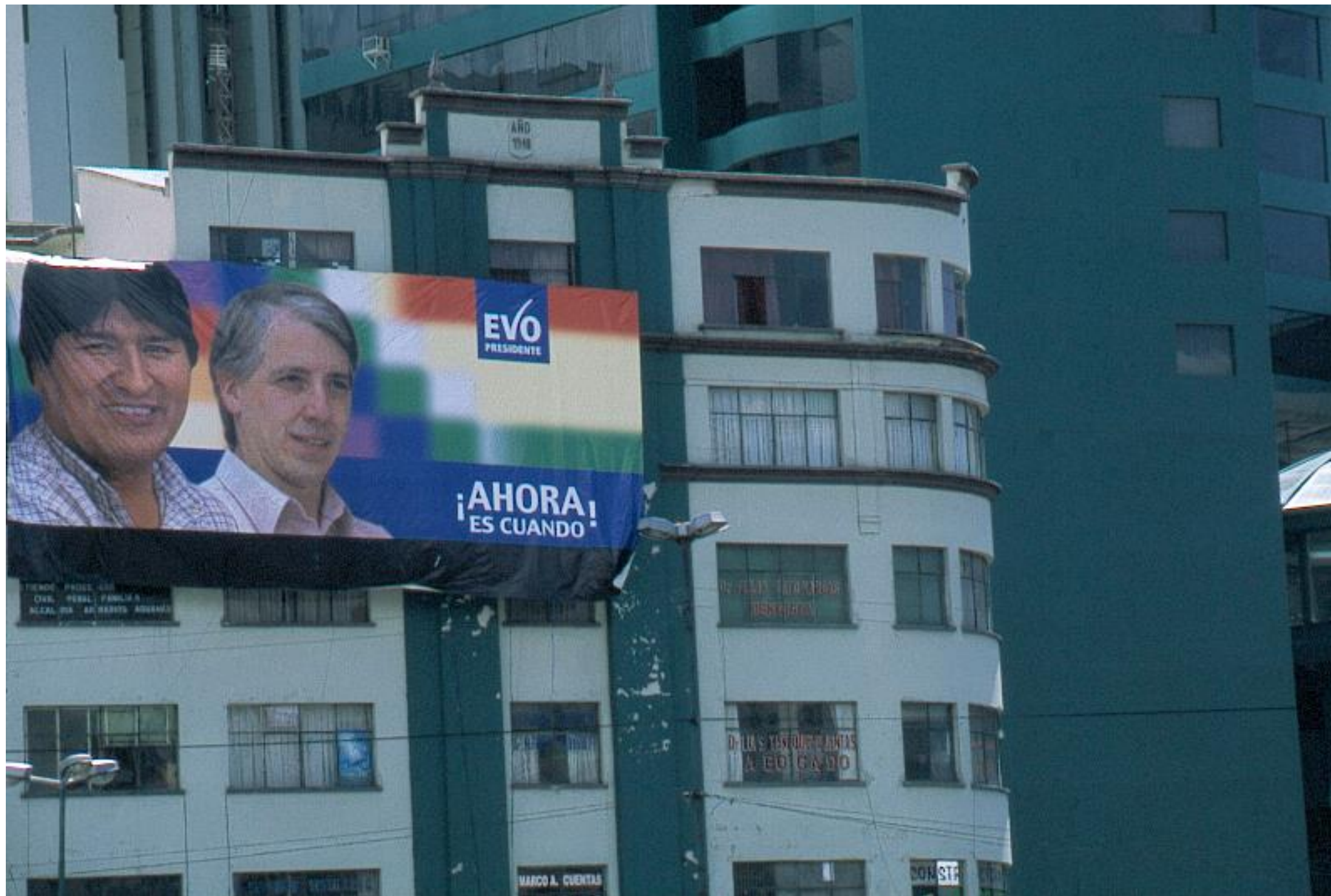
The healer “reads” the way the leaves fall and interprets them.

- <https://www.youtube.com/watch?v=4kWcPTbEnhM>

ESTADO PLURINACIONAL DE
BOLIVIA

MINISTERIO DE
SALUD Y DEPORTES

Estamos *Construyendo*
Salud

- Udforme og foreslå en politik til fremme af traditionel medicin og dens koordinering med akademisk eller universitetsmedicin.
- Designe, foreslå og udvikle en omfattende plejemodel til fremme og udvikling af familie- og samfundssundhed, med respekt for interkulturalitet i lokalsamfund, byer, suyus, marcas, ayllus, tentas, kaptajner og andre.
- Indarbejde og udvikle traditionel medicinpraksis i sundhedssystemet og implementere et system til registrering og kodning af traditionelle og alternative terapier og indarbejde det i den nationale farmakopé af lægemidler.
- Akkreditere menneskelige ressourcer, der udfører praksis med traditionel medicin og etablere protokoller for standarder og procedurer for traditionel og alternativ sundhedspleje.
- Fremme forskning i traditionel medicin i sundhedsvæsenet og artikulere servicenetværk og sociale netværk med udøvelsen af traditionel medicin.
- Implementere regler og forskrifter vedrørende beskyttelse af intellektuel ejendomsret for alle farmakopéer relateret til traditionel medicin.
- Udvikle regler og forskrifter for udøvelse af traditionel medicin i sektorerne: Traditionelle læger, jordemødre og naturister.
- Registrering og certificere traditionelle læger, jordemødre og naturlæger.

Traditionel medicin flytter ind på Bolivias sygehuse

Pesticides an occupational and environmental pollutant

Pesticides are easy accessible and causes

- 3-400.000 deaths of acute pesticide poisoning/year
- 3-4.000.000 severe cases of acute pesticide intoxication/year
- Tens of millions of less severe cases among farmers
- Chronic diseases
- 20% of pesticides used in developing countries where >90 % of intoxications are seen

Acute and Chronic health effects

Acute symptoms:

Headache, vomiting, sweating, dizziness, respiratory failure, skin itching, dead

Chronic symptoms:

Cancer, skin, eye, lung, fertility. neurological damage, psychiatric disorders

c) ¿Cuáles son las desventajas de los plaguicidas?

Su control es temporal y nos volvemos dependientes de los plaguicidas.

Elimina de canto a los insectos

malos y buenos

la mala aplicación

de los plaguicidas

crea resistencia en los malos b

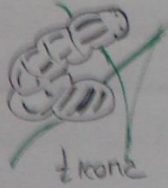
cuesta mas caro, contamina el sue

provoca envenenamiento en nuestra

Clasificación de los plaguicidas

- la plaga que controla

* Insecticidas, acaricidas, fun

- Por la forma de

Plaguicidas de e

Plaguicidas sis

2

- Por su estructura química
Organoclorados, organofosforados, carbamato
peritroides

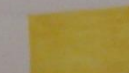
- Por su grado de toxicidad

Extremadamente toxico

Altamente tóxico

moderadamente tóxico

Ligeramente tóxico

Precaución

- Por su época de a

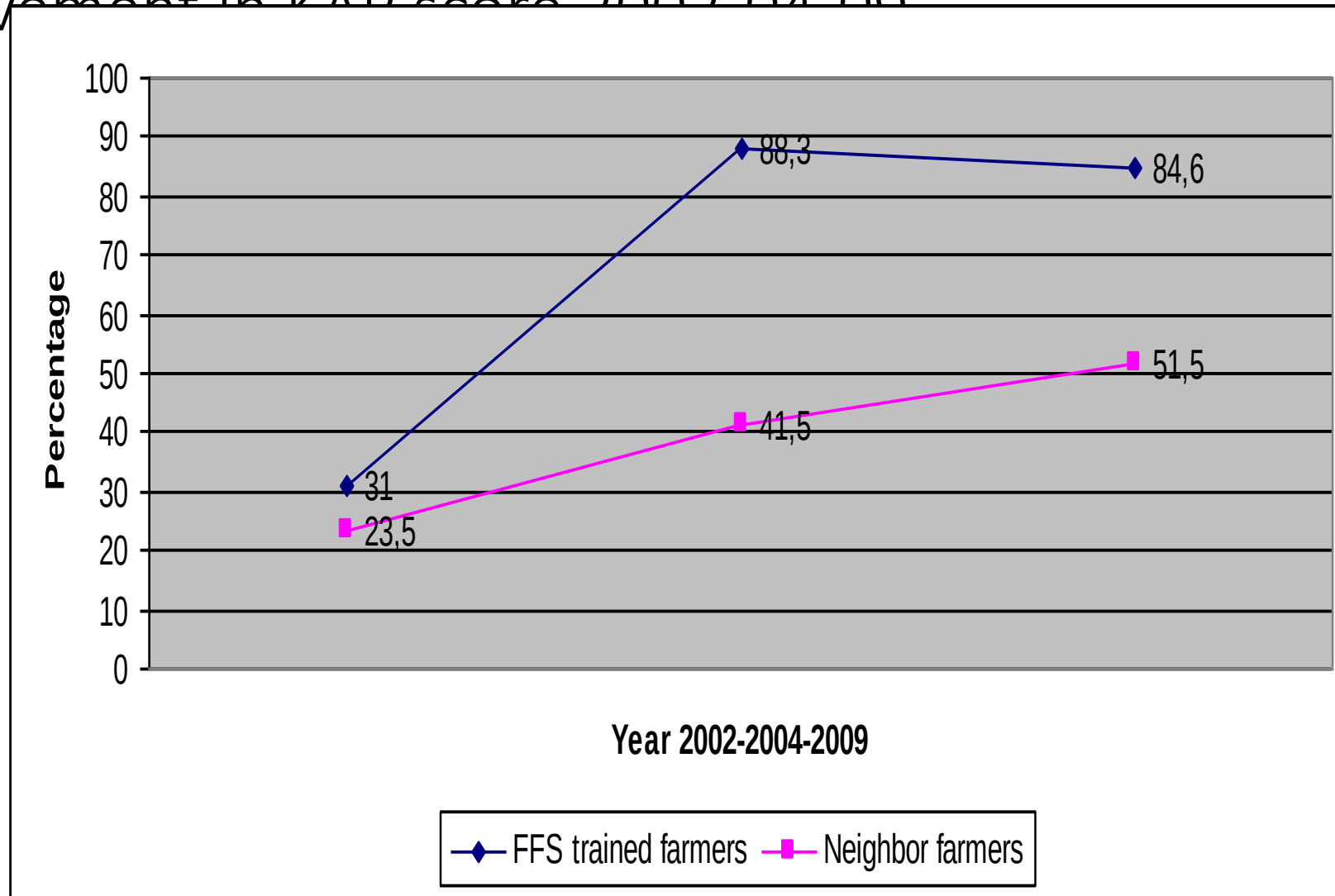
herbicidas pueden

presiembr

reemergencia

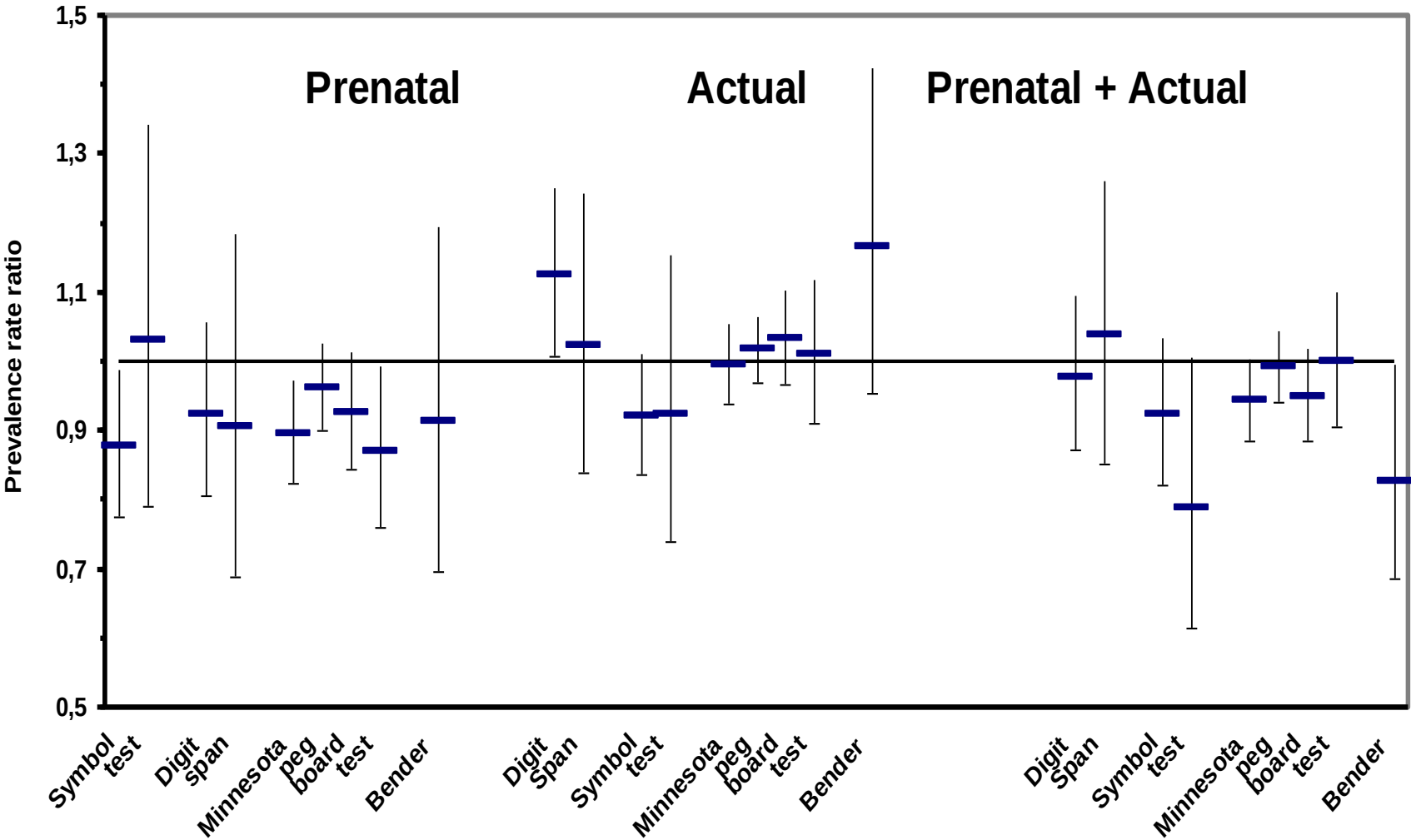
stemergan

Improvement in KAD score 2002-04-09

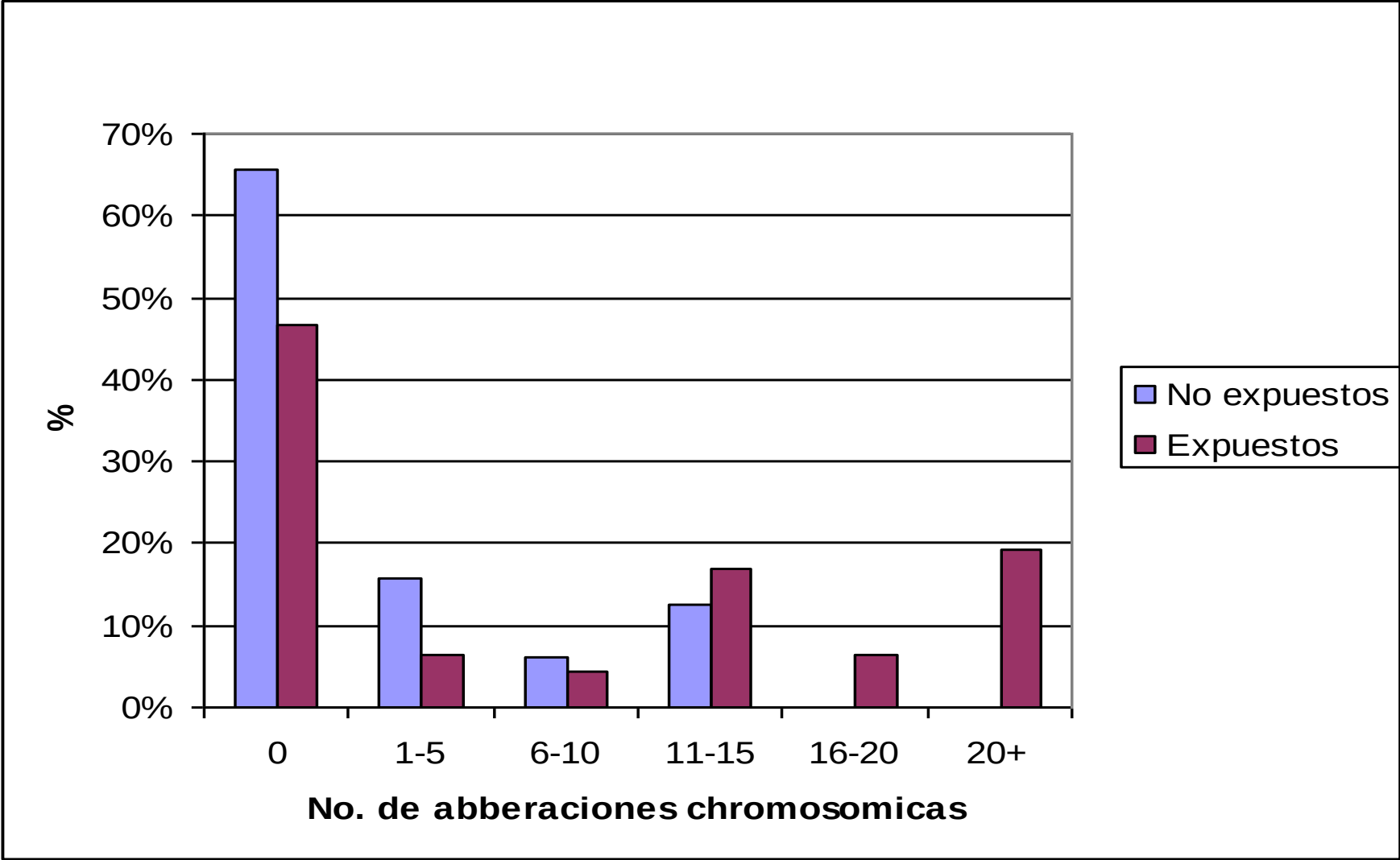

NEGATIVE EFFECTS ON DEVELOPM. IN CHILDREN, pscyhomotoric tests
No 292 (age 7-9 years)

GENOTOXICITY IN PESTICIDE EXPOSED FARMERS

In epidemiological studies farming is found to be related to cancers like non-Hodgkin's and Hodgkin's lymphoma, multiple myeloma, leukemia, sarcomas, melanomas, cancer of prostate, brain and testis.

Self harm

2007-12

- Pesticides are the preferred method
61% of suicidal attempts
29% among realised suicides
- Females commit suicidal attempts, 61%
- Males commit suicide, 70,5%
- Attempts are seen in younger age classes (>50%=10-25 years of age)
- Suicides are generally older (>50%>age of 25)

Residues in Tomatoes

data cochabamba and chuquisaca 2009

- Only 3.7% of tomato samples were without any detectable pesticide residues
- 14.8% complied with EU MRLs (maximum residue level), and 38.9% complied with local MRLs.
- Acute risk was found to be minimal
- Chronic risk assessment, acceptable daily intake (ADI) exceedances, with potential of causing chronic pesticide poisoning.

Results

education

- Agricultural schools have included IPM in their curriculum
- Health care educations have included toxicology of pesticides in their curriculums
- Universities have strengthened education on pesticides and IPM
- Public schools have included pesticides and environment in teaching trough education of the teachers at their seminars
- Ministry of agriculture, bilateral programs in agriculture and ngo'es have adopted project materials and courses for technicians and farmers

The Gravity-Borax method tried out in many countries

e.g. Philippines, Tanzania, Ghana, Mongolia, Bolivia, Peru, Indonesia among others.

Mineral concentrate in washing pan

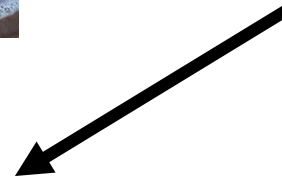
Mineral concentrate with mercury

Experience
from the Philippines

Mercury concentration extraction

Mix concentrate
with borax

Borax reduce the melting point
of gold

Tak

erik.joers@rsyd.dk